

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı

Dil Kılavuzu

www.sanovel.com.tr

İçindekiler

Giriş

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Nedir?

Sanovel Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Manifestosu

İletişimde Eşitliği Sağlayan: Dil

İletişimde Kalıp Yargılar

Meslek

Yaş

Fiziki Özellikler & Görünüm

Cinsiyetçi Dil Kullanım Örnekleri

Giriş

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı

Dil Kılavuzu

Dil her şeydir. Gerçeklik dil ile başlar, dil ile şekillenir. Düşüncelerimiz ve davranışlarımız da dilimizin doğrudan yansımasıdır. Kelimelerin gücü iletişimde son derece etkilidir ve alacağımız kararları, aksiyon ve adımlarımızı şekillendirir. Bu etkiler olumlu olabileceği gibi eşitsizlik, önyargı gibi olumsuzluklara da yol açabilir. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Dil Kılavuzu tam da bu sebeple, Sanovel çalışanlarını iletişimlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeten, duyarlı ve kapsayıcı bir dil kullanımını teşvik etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Aynı zamanda, kurum içi yazışmalar, belgeler ve dış paydaşlarla olan iletişimde, toplumsal cinsiyet dilinin doğru ve duyarlı bir şekilde kullanılarak, eşitlikçi bir ortamın güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kılavuzun, tüm çalışanlarımıza ve paydaşlarımıza toplumsal cinsiyete duyarlı, bilinçli ve eşitlikçi bir iletişim dili kullanmaları konusunda rehberlik etmesi dileğiyle.

Toplumsal Cinsiyet

Nedir?

Toplumsal cinsiyet, bireylerin toplumsal ve kültürel normlar, beklentiler ve roller doğrultusunda geliştirdikleri cinsiyet kimliğidir. Bu kavram, biyolojik cinsiyetin ötesinde, toplumsal yapılar tarafından belirlenen ve sürekli olarak yeniden üretilen bir kimlik ve ifade biçimidir.

Toplumsal cinsiyet üzerine önemli çalışmalar yapan Judith Butler, toplumsal cinsiyetle ilgili şu görüşleri öne sürer: Toplumsal cinsiyet, biyolojik bir zorunluluk değil, sürekli bir performanstır. Cinsiyet kimlikleri, toplumsal yapılar tarafından zorunlu kılınan ve birbirini tekrarlayan bir dizi eylemden oluşur.

Toplumsal cinsiyet bireylerin biyolojik yapısının ve içinde doğup büyüdüğü kültürün yüklediği rolleri ve beklentileri ifade eder. Yenidoğan bir kız bebek için yapılan hazırlıklar, pembe renk seçimi ya da erkek bebek için kullanılan “aslan, koç” gibi hitaplar, kadının ev işi yapması ve çocuk bakması, erkeğin çalışarak evi geçindirme sorumluluğu olması toplumsal cinsiyeti şekillendirme üzerinedir.

Tüm bu davranışlar, kalıp ve yargılar toplumlarda bireyler arasında ayrımcılığa ve eşitsizliğe yol açan unsurlardır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Nedir?

Cinsiyet, kadın ve erkek bedenindeki farklılıkları ifade eder. Toplumsal cinsiyet ise kadınlar ile erkekler arasındaki toplumsal olarak kurulan ve kültürel kaynakları olan farklılıklardır. Bir bireyin toplumsal cinsiyeti, sadece doğal ve biyolojik olarak belirlenmeyen, daha çok norm ve kalıp yargılar tarafından dayatılan rol ve özelliklerden oluşur. Kadınlar ve erkekler için toplum tarafından ve toplumsal olarak inşa edilen roller, davranışlar, eylemler ve nitelikler “toplumsal cinsiyet” kavramı ile ifade edilir. Toplumsal cinsiyet zamana ve kültüre bağlı olarak değişiklik gösteren bir yapıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği; bireylerin cinsiyetlerine bakılmaksızın, hayatın tüm alanlarında eşit fırsat ve haklardan yararlanması ve eşit muamele görmesi, diledikleri tüm alanlarda kişisel bilgi ve becerilerini geliştirebilmesi ve tercihler yapabilmesidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi, kalkınmanın her boyutunda temel bir gereklilik olarak kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletler, 1990 yılından bu yana izlediği insani gelişim yaklaşımıyla, kalkınma hedeflerine yönelik yapılan tüm çalışmaların, toplumun genel refahını artırmaya ve insanların kendi potansiyellerini en üst düzeyde gerçekleştirmeleri için gerekli olan kaynaklara ve fırsatlara eşit ve adil bir şekilde erişim sağlamalarını hedefler. Bu yaklaşım, bireylerin ırk, dil, din, sınıf, yaş, bedensel kapasite, gelir seviyesi, cinsiyet kimliği ve toplumsal cinsiyet gibi farklılıklar nedeniyle herhangi bir ayrımcılığa uğramamalarını amaçlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkekleri birbirine eşitlemek anlamına gelmez; aksine, her bireye cinsiyetinden bağımsız olarak eşit fırsatlar sunmayı hedefler.

¹ UNDP Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Dil Kılavuzu

Sanovel

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Manifestosu

Sanovelliler birbirlerini eşsiz ve değerli kılan asıl şeyin, bakış açıları, hayatları, özgeçmişleri ve farklılıkları olduğuna inanır. Etnik köken, din, dil, ırk, yaş, cinsiyet, cinsel yönelim, uyruk, maluliyet veya kültürel farklılık ayrımı yapılmaksızın tüm insan kaynakları süreçlerinde dengeli, eşitlikçi ve adil bir yaklaşım benimsenir. Bu bakış açısıyla sektöre yön vermek ve öncü olmak Sanovel'in en değerli amaçlarından biridir.

"Sanovel Davranış Modeli" de bu ilke ve amaçlar odağında kurgulanmıştır. Sanovel Davranış Modeli'nde liderlik davranışlarının temelinde empati kurabilme yetisi yatmaktadır. Sanovel liderleri alınan her kararda empati kurabilme, farklılıklara saygı duyabilme ve kapsayıcı olma gibi yetkinliklere sahiplik kriteri aranır.

Sanovel

Davranış Modeli

Temel Yetkinlikler
Core Competencies

Liderlik Yetkinlikleri
Leadership Competencies

Ortak Stratejik Yetkinlikler
Common Strategic Competencies

İletişimde Eşitliği Sağlayan

Dil

İletişimde kullanılan kelimeler ve görseller anlamlarını kendi perspektifleri ile oluşturur. Düşünce ve davranışların sınırlarını görsel, sözlü ve yazılı dil belirler.

İletişimde eşitliği sağlamanın yolu, içeriklere toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle yaklaşarak dili yönetmek ve böylelikle düşünce ve davranışların değişimini sağlamaktır. Dil sahip olduğu potansiyel ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yaygınlaştırabildiği gibi, eşitsizliği eşitliğe çevirme gücüne de sahiptir. Bu nedenle konuşmalarda, görsel ve yazılı iletişimde kullanılan her sözcük eşitlikçi ve duyarlı yaklaşımla seçilmelidir.

İletişimde eşitlik; kadın ve erkeğin toplumda eşit temsil edildiği, rolleri ve sorumlulukları eşit üstlendikleri, kaynak ve fırsatlardan eşit yararlandıkları, sosyal hayatta ve iş hayatında karar alma, yönetme ve paylaşım süreçlerinde dengenin gözetildiği, kalıp ve önyargıların sorgulandığı, çeşitlilik ve kapsayıcılığa saygı duyulduğu bir ortam ve bu ortamın şekillendirdiği görsel ve yazılı dil kullanımı ile mümkündür.

İletişimde Kalıp Yargılar

Meslek

İş hayatında cinsiyet temelli ayrımcılığın en belirgin örneği, işlerin kadın ve erkek işi olarak ayrılmasıdır. Meslek gruplarında biyolojik cinsiyet esasına dayalı bir sınıflandırma yapılmamalıdır. Erkeklerle ait olduğu varsayılan mesleklerde, meslek adının önüne "kadın" ifadesi eklenmemeli ve kadını dışlayan dolaylı ifadelerden kaçınılmalıdır.

Cinsiyetçi Kullanım

Kadın mühendis

Kadın asker

Erkek modacı

Kadın marangoz

Kadın pilot uçak kazası yaptı

Türkiye’de bir kadın işçi sıradışı projesiyle başarılarla imza attı.

Eşitlikçi Kullanım

Mühendis

Asker

Modacı

Marangoz

Pilot uçak kazası yaptı

Türkiye’de bir işçi sıradışı projesiyle başarılarla imza attı.

İletişimde Kalıp Yargılar

Yaş

Farklı yaş gruplarından oluşan bir ekipte, gençlerin yaşlarının ve deneyimsizliklerinin ön plana çıkarılması, motivasyonu olumsuz yönde etkileyebilir. Aynı şekilde, daha genç çalışanların da yaşça daha büyük olan meslektaşlarına karşı sahip olabilecekleri önyargıları bir kenara bırakmaları önemlidir.

“Gençliğine veriyorum”

Dünkü çocuk

“O yaştan sonra...”

Yaşlı kurt

“Siz bilmezsiniz o zamanları”

Dinozor

“Çocukça davranma”

Çömez / Yeniyetme

İletişimde Kalıp Yargılar

Fiziki Özellikler & Görünüm

Giyim tarzı ve fiziki görünümü tamamlayan seçimler kişisel tercihlerdir. Kurumun giyim yönetmeliğine uygun olduğu sürece, kıyafet, makyaj, ayakkabı ve aksesuar kullanımı bireylerin zevklerini ve tercihlerini yansıtır. İnsanlar bu seçimleri sebebiyle eleştirilemez ve yargılanamaz.

Bir kişinin bedeni yalnızca kendisine aittir ve rızası olmadan başkaları onun bedeni hakkında söz sahibi olamaz. İnsanların fiziksel özellikleri, beden yapıları veya engelleri nedeniyle ayrımcı ya da eşitliksiz bir dil kullanılmamalıdır.

Cüce / Sırık / Bodur

Kokoş / Kokona

Zibidi

Şişko / Çıtkırıldım

Özürlü / Spastik

Kel / Koca kafa

Kilo mu aldın sen?

Bu kadar makyaj yapmana gerek var mı?

Bu kıyafet hiç olmuş mu?

Cinsiyetçi Dil Kullanım Örnekleri

Günlük hayatta kullandığımız kelimeler, ifadeler ve iletişim tarzımız, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyebilmekle birlikte eşitsizliği de pekiştirebilir. Etkili iletişim, karşımızdaki kişiyi dinlemeyi, onun sözlerine önem vermeyi ve düşüncelerine değer göstermeyi gerektirir. Sağlıklı bir iletişim; karşılıklı saygı, dürüstlük ve herkesin hakkını gözetme üzerine kuruludur. **Önyargılı ifadeler, mizah gibi sunulsa bile, aslında komik değildir.**

Bu yaşta bu cesaret! Pes doğrusu.

Bu iş erkek işi.

40'ınıza gelmeden müdür olmuşsunuz, hem de kadın müdür?

Bu işte kadın duygusallığına yer yok.

Erkek/kadın gibi giyinmelisin.

Cinsiyetçi Dil Kullanım Örnekleri

Deyim & Atasözleri

Dünya üzerine bazı diller eril/dişil olarak ayrı kelime kullanım özelliklerine sahiptir. Türkçe’de ise kelimeler eril ve dişil olarak ayrılmaz. Ancak dilimize pelesenk olan bazı vecizeler bu ayrımı karşılayıcı niteliktedir. Toplumsal ve kültürel ayrımcılık içeren deyimler ve atasözleri, günlük dilimizde sıklıkla yer alır ve bu ifadelerin altında geleneksel cinsiyet rolleri ve kodları yatar.

Kızını dövmeven dizini döver.

Erkek adama bir řey olmaz.

Oğlan büyür koç olur, kız büyür hiç olur.

Senin gibi hanım bir kıza yakıştı mı hiç?

Elinin hamuruyla erkek işine karışma.

Kadın erkeği rezil de eder, vezir de.

Bazı kültürel ifadelerin ve deyişlerin altında cinsiyetçi kodlar yatar.

Cinsiyetçi Dil Kullanım Örnekleri

Kadın / Kız / Bayan İfadeleri

Günlük dilimizde “kız” kelimesi saf, tecrübesiz gibi anlamlarda kullanılıyor. “Kadın” ise sakıncalı ve ayıp bir kullanım gibi görülüp yerine “bayan” demek tercih ediliyor. Halbuki, “erkek” demek nasıl ayıp değilse “kadın” demek de ayıp olmamalıdır ve doğrusu budur. Kadın yerine “bayan, hanım, kız” kelimeleri kullanılmamalı, dilde cinsiyetçi ifadelerin yer almamasına özen gösterilmelidir.

Cinsiyetçi Kullanım

Kızlık soyadı

Kız çocuk / Erkek çocuk

Ablam, bacım,
kardeşim

Üstad, Başkan, Reis,
Patron, Abi

Erkek Tuvaleti /
Bayan Tuvaleti

Eşitlikçi Kullanım

Evlenmeden önceki soyadı

Kız çocuk / Oğlan çocuk

Ayşe Hanım /
Çalışma arkadaşım

Çalışma / Ekip Arkadaşım

Erkek Tuvaleti /
Kadın Tuvaleti

Cinsiyetçi Dil Kullanım Örnekleri

Adam İfadesi

Geçmiş yüzyıllarda 'adam' kelimesi genel olarak 'insan' anlamında kullanılmış olsa da, dilin kültürel değişimiyle birlikte artık cinsiyetçi bir algı oluşturmuş ve doğrudan 'erkek' bireyi çağrıştırmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalar, bir ifadeye 'adam' kelimesi eklendiğinde çoğu insanın zihninde erkek figürünün canlandığını göstermektedir. Bu nedenle, dilde kökleşmiş kelimeler ve dilin evrimi göz önünde bulundurularak, 'adam' kelimesinin kullanımıyla kadınların görünmez hale getirilmemesine dikkat edilmelidir.

Cinsiyetçi Kullanım

Adam olmak

Adamına göre davranmak

Adam yerine koymak

Bilim adamı / İş adamı

Sözünün eri

Adamakıllı

Adam-Gün/Saat

Eşitlikçi Kullanım

İnsan olmak

Kişiye göre davranmak

Birey olarak görmek

Bilim insanı / İş insanı

Sözünün arkasında

Düzgün

Kişi-Gün/Saat

Sanovel'de Dengeli ve Değerli Bir Yaşam İçin Çalışıyoruz.

Sanovelliler olarak birbirimizi eşsiz ve değerli kılan asıl şeyin, bakış açılarımız hayatlarımız, özgeçmişlerimiz ve farklılıklarımız olduğunu biliyoruz.

İş süreçlerimizde ve iş-sosyal yaşantımızda empati odağında yaklaşarak eşitliği savunuyor, cinsiyet temelli kalıp yargılara karşı önce dilimizde önlem alıyoruz.

Kadın-erkek hep birlikte dengeli ve değerli bir yaşam için çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

Dil kılavuzumuzu incelediğiniz için teşekkür ederiz.

